

EDITÖRE MEKTUP / LETTER TO THE EDITOR

Eleştirilme korkusu psikotik bir bulgu olabilir mi?

Could the fear of being criticized be a psychotic finding?

Osman Özdemir¹, Pınar Güzel Özdemir²

¹Serbest hekim, Van, Turkey

²Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Van, Turkey

Cukurova Medical Journal 2020;45(4):1875-1877

Sayın Editör;

Psikozun temel belirtilerinden biri hezeyanlardır. Perseküsyon ve referans hezeyanlar en sık görülen hezeyan türleridir. Referans ve perseküsyon hezeyanlarında hasta kendisi hakkında konuşulduğunu, kendisinden bahsedildiğini, kendisine zarar verileceğini, hakkında komplolar kurulduğunu düşünür. Hezeyanın tanımında hastanın gerçekdışı düşünceye inanması ve bu inancın ikna ile değiştirilememesi yer almaktadır.

Eleştirilme korkusu kişinin olumsuz yönlerinin alay konusu olacağını düşünmesidir. Kilosu, boyu gibi fiziksel özellikleri veya zekâsı gibi ruhsal yönlerden eleştirileceğini düşünebilir. Freeman ve arkadaşlarının paranoya hiyerarşisine göre (şekil 1) piramidin en altında reddedilme korkusu, dünyanın potansiyel bir tehdit içerdiği düşüncesi, kişiler arası ilişkilerde duyarlılık gibi sosyal endişeler yer almaktadır^{1,2}. Bu yazıda eleştirilme korkusunun referans ve perseküsyon hezeyanlarında görülen üzerine alınma ve/veya zarar görme korkusu türü psikotik bir bulgu olabileceği vaka sunumu üzerinden tartışılmaktadır.

21 yaşında erkek hasta tıp fakültesi ikinci sınıf öğrencisi; Premorbid kişilik özellikleri olarak içe dönük az sayıda arkadaşı olan ve sınırlı sayıda hobileri olan bir kişi iken lise son sınıfta şikayetleri başlamış. Kendine bakmama, içe kapanma, artık anne baba ve kardeşlerinin yanına gitmeme, uzun süre hareketsiz kalma, kendi kendine konuşma ve gülme, çabuk sinirlenme, küfür etme, insanlar beni takip ediyor şeklinde konuşmaları ve zarar göreceği korkusu, dini

uğraşlarda artış ve mehdi olacağına inanma şikayetleri olmuş.

Ruhsal durum muayenesinde; kendine bakımı azalmıştı, görüşmeye karşı istekli değildi, düşünce içeriği fakirdi, sorulara kısa yanıtlar veriyordu, duygulanımı kısıtlıydı, referans perseküsyon hezeyanları, Schneiderian belirtileri ve işitsel halüsinasyonları vardı. Takip edildiğini, herkesin kendisine saldıracağını düşünüyordu. Hareketlerini yorumlayan ve kendisini yönlendiren sesler duyuyordu. Aklından geçenlerin karşısındaki insanın bildiğini söylüyordu. Uykusu azalmıştı.

Eleştirilme korkusu; bu hasta eleştirilmekten ve dışlanmaktan korktuğunu ifade ediyordu. Yaptığım hatalardan tipimden, hareketlerimden dolayı eleştirilebilirim. Arkadaşlarım hatta annem ve babam da beni eleştirebilir. Salak olduğunu söyleyebileceğini düşünüyordu. Birisinin ona tembel veya başarısız olduğunu söylemesinden çekiniyordu. Bu düşüncelerden rahatsızdı, morali bozuluyordu, bunlardan kurtulmak istiyordu. Ayrıca bu kişilere karşı öfke besliyor ve onlardan uzak duruyordu. Beni eleştirecek kişiden aynı zamanda zarar göreceğimden de korkuyorum. Onunla kavga edeceğimi ona küfür edeceğimden çekiniyorum. Ablası bu düşüncelerinin tedavinin erken dönemlerinde de var olduğunu söyledi.

Takiplerinde hastaya Aripiprazol 5 mg başlanarak kademeli olarak 20 mg a kadar yükseltildi. Takiplerinde hezeyanları kayboldu, sosyal işlevselliği arttı, ailesiyle daha fazla diyaloga geçiyordu. Onlarla daha yakın olmaya başladı. Kendisine bakımı arttı.

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Dr. Osman Özdemir , Serbest hekim, Van, Turkey

E-mail: drosmanozdemir@yahoo.com.tr

Geliş tarihi/Received: 30.11.2020 Kabul tarihi/Accepted: 14.12.2020 Published online: 30.12.2020

Antipsikotik tedavi ile beraber eleştirilme korkusu azaldı. Daha önce eve gelen misafirlere sadece salon kapısında hoş geldiniz diyebilirken artık onlarla

oturup sohbet edebiliyordu. Okulda arkadaşlarıyla yemekhaneye gitmekte zorlanıyordu ama artık daha rahat gidebileceğini düşünüyordu.

Şekil 1. Paranoya hiyerarşisi (Freeman et al. 2014)

Eleştirilme korkusu en sık sosyal fobide görülmektedir. DSM 5 Sosyal fobi A tanı kriterinde kişinin başkalarının değerlendirebileceği olduğu bir ya da birden çok toplumsal durumda belirgin bir korku ya da kaygı duymasıdır. Toplumsal durum dışında kişinin bu anksiyeteyi yaşaması beklenmez. Oysa mevcut vakada görüldüğü üzere bizim hipotezimiz psikotik bir bulgu olarak eleştirilme korkusu toplumsal olay olmaksızın da görülebilmektedir. Sosyal fobi B tanı kriterinde kişi, olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir biçimde davranmaktan ya da kaygı duyacağına ilişkin belirtiler göstermekten korkar. Kişi tedirgin, yetersiz, bön, salak, sıkıcı, göz korkutucu, kirli ya da sevimsiz biri olarak yargılanacak olmaktan ötürü kaygı duyar. Psikotik hastada görülen eleştirilme korkusu tıpkı diğer hezeyan türlerinde olduğu gibi

temellendirilemez. Zarar göreceğini öldürüleceğini düşünen psikotik bir hasta bunun nasıl olacağını anlatamaz. Hezeyanı açıklayan düşünce zinciri kısadır. Benzer şekilde eleştirilme korkusu yaşayan psikotik hasta da nasıl eleştireceğini mantıksal zincirde açıklamakta zorlanmaktadır. Sosyal fobi C ve D tanı kriterlerinde söz konusu toplumsal durumlar neredeyse her zaman kaygı ya da korku doğurur. Söz konusu toplumsal durumlardan kaçınılır ya da yoğun bir korku ya da kaygı ile bunlara katlanılır. Psikotik hastada görülen sosyal izolasyon çoğunlukla negatif semptomlarla ilişkilidir. Bir diğer fark sosyal fobik hastanın duygulanımı yoğun ve anksiyöz iken psikotik hastaların affektü daha çok kısıtlı ve hatta künttür. F tanı kriterine göre korku, kaygı ya da kaçınma sürekli bir durumdur, altı ay ya da daha uzun sürer. Oysa sunduğumuz hastada eleştirilme korkusu psikotik

semptomlara eşlik etmektedir. G tanı kriterinde korku, kaygı ya da kaçınma klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, işle ilgili ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında düşmeye neden olur ³. Sunduğumuz vakada işlevsellik kaybı sosyal fobi eleştirilme korkusu ile alakalı değil aktif psikotik belirtilerle ilişkilidir. Sosyal fobide görülen eleştirilme korkusu ile psikotik bir bulgu olarak eleştirilme korkusu arasındaki bir diğer önemli fark farmakolojik açıdan olabilir. Sosyal fobide eleştirilme korkusu SSRI ile azalma gösterirken psikozda görülen eleştirilme korkusu bizim vakada olduğu gibi antipsikotik tedavi ile azalma gösterebilmektedir.

Psikiyatride boyutsal yaklaşıma göre ⁴ eleştirilme korkusu psikotik bir bulgu olarak hezeyan spektrumunun alt kısmında bulunabilir. Tek başına bir psikotik bulgu özelliği taşımasa dahi tanıyı destekleyen bir bulgu olarak kabul edilebilir. Aynı zamanda psikotik bir hastada görülen eleştirilme korkusu başka ayırıcı tanıları veya eştanıları değil; mümkün olduğu kadar psikotik bozukluk gibi tek bir tanı ile açıklanabilir. Tanı koyma sürecinin tek bir bulgu üzerinden değil; mümkün olduğu kadar hastalığın tüm bulgularını araştırarak konulması gerektiğini hatırlatalım.

Yazar Katkıları: Çalışma konsepti/Tasanı: OÖ, PGÖ; Veri toplama: OÖ, PGÖ; Veri analizi ve yorumlama: OÖ, PGÖ; Yazı taslağı: OÖ, PGÖ; İçeriğin eleştirel incelenmesi: OÖ, PGÖ; Son onay ve sorumluluk: OÖ, PGÖ; Teknik ve malzeme desteği: -; Süpervizyon: OÖ, PGÖ; Fon sağlama (mevcut ise): yok.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Author Contributions: Concept/Design : OÖ, PGÖ; Data acquisition: OÖ, PGÖ; Data analysis and interpretation: OÖ, PGÖ; Drafting manuscript: OÖ, PGÖ; Critical revision of manuscript: OÖ, PGÖ; Final approval and accountability: OÖ, PGÖ; Technical or material support: -; Supervision: OÖ, PGÖ; Securing funding (if available): n/a.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support

KAYNAKLAR

1. Freeman D, Evans N, Lister R, Antley A, Dunn G, Staler M. Height, social comparison, and paranoia An immersive virtual reality experimental study. *Psychiatry Res.* 2014;218;348-52.
2. Bal F, Haciosman BZ. Hezeyanlı bozukluk hakkında güncel ve bilimsel gelişmeler. *Journal of Social Science.* 2019;3:106-21.
3. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5)*, Fifth ed. Washington, DC: American Psychiatric Association, 2013.
4. Özdemir O. Psikiyatride boyutsal yaklaşım. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.* 2012;4:315-34.